

**ОБРАЗ СКНАРИ У РОМАНІ Г. Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА
«ЖИЗНЬ И ПОХОЖДЕНИЯ ПЕТРА СТОЛБИКОВА. РУКОПИСЬ
XVIII ВЕКА» ТА В ПОЕМІ М. В. ГОГОЛЯ «МЕРТВЫЕ ДУШИ»:
ТИПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

І. А. Маслій,

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,
вул. Остроградського, 2, м. Полтава, Україна,
E-mail: masliy_i@mail.ru*

У статті типологічно аналізуються образи скнар у романі Г. Ф. Квітки-Основ'яненка «Жизнь и похождения Петра Столбикова. Рукопись XVIII века» та в поемі М. В. Гоголя «Мертвые души». Досліджуються спільні та відмінні риси у портретних характеристиках героїв, визначаються художні засоби вираження авторського ставлення до зображуваного.

Ключові слова: автор, герой, поема, образ, роман, сюжет.

Порівняльний аналіз творів Г. Ф. Квітки-Основ'яненка та М. В. Гоголя – благодатний матеріал для наукових розвідок. Ця проблема неодноразово привертала увагу літературознавців. До сьогодні дискусійним залишається питання про зв'язок між комедіями Г. Ф. Квітки «Приезжий из столицы» та М. В. Гоголя «Ревизор». Не з'ясованим остаточно є також і питання про те, який зв'язок існує між романом Г. Ф. Квітки-Основ'яненка «Жизнь и похождения Столбикова» та поемою М. В. Гоголя «Мертвые души», зокрема, в чому полягає подібність і відмінність між створеним письменниками типом скнари.

Метою наукової розвідки є типологічний аналіз образу скнари у романі Г. Ф. Квітки-Основ'яненка «Жизнь и похождения Петра Столбикова. Рукопись XVIII века» та в поемі М. В. Гоголя «Мертвые души». Поставлена мета передбачає виконання наступних **завдань**: дослідити спільні та відмінні риси у портретних характеристиках героїв, визначити художні засоби вираження авторського ставлення до зображуваного.

Цікавим дослідженням, у якому зроблено спробу провести «літературну паралель» між образом Плюшкіна, яскраво змальованим Гоголем у шостій главі першого тому поеми «Мертвые души», та образом Жиломотова з двадцять п'ятої глави другої частини «Столбикова» є наукова розвідка Н. І. Баженова «Г. Ф. Квитка как вдохновитель Гоголя. К вопросу о литературном заимствовании» (1916 р.). Автор цієї роботи висловив оригінальне припущення стосовного того, що М. В. Гоголь запозичив образ скнари у Г. Ф. Квітки. На підтвердження цієї думки дослідник наводить такий аргумент: роман «Жизнь и похождения Столбикова» хронологічно завершений раніше, ніж поема «Мертвые души», оскільки «він вийшов друком у 1841 році, а двома роками раніше в збірнику Кукольника “Новогодник” був надрукований епізод з цього роману (на той час уже завершеного), під назвою “Скупец”» [2, с. 3]. Опублікований уривок отримав позитивний відгук В. Г. Белінського, який видався йому «досить цікавий». У свій час Н. І. Баженов висловив гіпотезу, що М. В. Гоголь, ознайомившись із частиною роману Г. Ф. Квітки, використав її «в якості матеріалу для знаменитої шостої глави “Мертвых душ”» [2, с. 4].

І. Я. Айзеншток не погодився з висновками Н. І. Баженова і аргументував свою позицію в статті «К вопросу о литературных влияниях (Г. Ф. Квитка и Н. В. Гоголь)», яка була надрукована на сторінках журналу «Известия отделения русского языка и словесности Российской Академии наук» у 1923 році. Літературознавець доводив, що прототипом Плюшкіна могли стати і пан Тарах, герой роману В. Т. Нарезного «Аристион или перевоспитание» (1822 р.), і Груздев, багатій з роману

І. Т. Калашникова «Дочь купца Жолобова» (1832 р.), чи скнара Мельмот з твору «Мельмот Скиталець» англійського письменника Ч. Р. Метьюрина. Тобто, коло ймовірних джерел, які надихнули Гоголя на створення образу скнари, є досить широким. «Майже скрізь ми знайдемо таку визначальну рису, як худорлявість, старий, порваний одяг і ковпак», – пише дослідник. І. А. Айзеншток відкидає будь-які сумніви щодо літературного впливу Г. Ф. Квітки на М. В. Гоголя: «питання про вплив<...>вирішується негативно, в крайньому випадку залишається відкритим: позитивних, неспростованих доказів такого впливу ми не маємо, факти, наведені апологетами запозичення, досить непереконаливі і руйнуються лише при одному зіткненні з критикою» [1, с. 42]. Така думка, на наш погляд, є досить слушною, оскільки обидва письменники є творцями з яскраво вираженими індивідуальними особистостями, об'єднуючими факторами між їхніми художніми доробками є епоха та обставини, в яких вони жили і працювали. Саме обставини відіграли суттєву роль у створенні типологічно схожих персонажів.

Матеріали архіву Г. Ф. Квітки-Основ'яненка свідчать про те, що скупість поміщиків давно привертала до себе увагу письменника. С. Д. Зубков зазначає, що митець почав працювати над комедією «Скупой» ще задовго до виникнення першої редакції роману про Пустолобова. Автограф незакінченої п'єси залишався у Квітки, він нікуди його не посилав, тому міг переписувати у новий твір цілі речення та репліки [5, с. 81]. Перша згадка про початок роботи над новим епічним твором «Жизнь и происхождения Столбикова» датується 31 грудня 1833 року. Г. Ф. Квітка просив М. П. Погодіна «взглянуть строгим оком на рукопись» і порадити чи варто її «пускать в белый свет» [7, с. 202].

Задум створення поеми «Мертвые души» виник у М. В. Гоголя в 1835 році під безпосереднім творчим впливом О. С. Пушкіна, який запропонував взятися за серйозний твір і підказав цікавий сюжет. Він розповів про одного спритного шахряя, котрий спробував розбагатіти, закладаючи в опікунську раду куплені мертві душі, що значилися в ревізійних списках як живі. У той час було відомо чимало історій про реальних покупців такого «товару». Отже, сюжет поеми свою основу черпає з повсякденного життя.

Уривок із роману «Жизнь и происхождения Столбикова» під назвою «Скупец» уперше був опублікований у альманасі «Новогодник» у 1839 році. Ймовірно, журнал вийшов у березні, оскільки у газеті «Северная пчела» № 75 від 7 квітня 1839 року на четвертій сторінці у колонці «Бібліографічні та різні відомості» було вміщено оголошення щодо надходження у продаж «збірника творів в прозі й віршах сучасних російських письменників, виданого Н. Кукольніком» [11, с. 4]. Г. Ф. Квітка у листі до П. О. Плетньова від 26 квітня цього ж року писав, що ще не бачив власної публікації, «а только из “Северной пчелы” узнал, что помещен “Скупец”, все спрашивают меня: на кого я метил? Не на того ли, не на другого ли?» [7, с. 220].

Над образом Плюшкіна М. В. Гоголь працював протягом березня–квітня 1840 року, перебуваючи у Римі. Образи скнар у творах обох письменників є типологічно близькими, хоча вони створювалися окремо один від одного. Н. І. Баженов висловлює припущення, що Гоголь міг бути знайомий із твором Квітки і героєм його роману, оскільки знав, що Н. В. Кукольник готує до друку альманах «Новогодник», і у вересні–жовтні 1839 року примірник цього журналу «очевидно, потрапив до рук Гоголя, який приїхав до Москви із Відня» [2, с. 4]. І. Я. Айзеншток погоджується з такою гіпотезою, допускаючи з певною долею вірогідності, що автор «Метрвых душ» познайомився з уривком Квітки до фінальної обробки образу Плюшкіна і використав його як сирий матеріал [1, с. 34].

У другій половині ХХ століття до проблеми літературного впливу Г. Ф. Квітки на створення М. В. Гоголем образу Плюшкіна зверталися С. Д. Зубков, Н. Є. Крутікова та Д. В. Чалий. Дослідники висловили різні припущення щодо походження образу скнари у творчості обох письменників. Н. Є. Крутікова, апелюючи до думки А. А. Дуніна, висловлює припущення, що прототипом Плюшкіна був реальний

поміщик В. – один з найбагатших дворян Полтавської губернії, можливо, сусід родинного маєтку Гоголя, який характеризувався знайомими як надзвичайний скнара. Д. В. Чалий, спростовуючи твердження про творчий вплив чи запозичення, вважає, що «в полі зору обох письменників були однакові факти тогочасного життя поміщиків, обидва письменники можливо й по-різному, але критично ставилися до цього життя» [12, с. 184]. Підсумовуючи погляди попередників, С. Д. Зубков підкреслює, що образ скнари був досить поширений у художній літературі XIX століття, він присутній у творчості як попередників Г. Ф. Квітки та М. В. Гоголя, так і в творах їхніх послідовників [5, с. 86].

Герой роману «Жизнь и похождения Столбикова» Лук'ян Кіндратович Жиломотов є втіленням жадібності, невігластва та жорстокості по відношенню до рідних дітей та простих робітників. Активно використовуючи епітети негативної семантики, автор дає таку характеристику цьому персонажу: «железный старик», «холодный, как лягушка», «старикашка сухой, бледный, в весьма длинном, широком и изношенном сюртуке, при двух-трех пуговицах; на голове колпак, к коему прицеплен кожаный козырек» [6, с. 227].

У поемі М. В. Гоголя головний герой Чичиков, приїхавши до чергового поміщика з метою придбати «мертві душі», також зустрів «худощавого старикашку», одягненого у «платье <...> похожее очень на женский капот, на голове колпак, какой носят деревенские дворовые бабы» [4, с. 359]. І у Гоголя, і у Квітки фігурує така деталь, як «колпак» на голові, оскільки у першій половині XIX століття він був практично невід'ємним атрибутом одягу. Обидва персонажі носять старе, широке, довге пальто, що вказує на байдужість до власного зовнішнього вигляду, на поступове відмирання людських почуттів у їхніх душах.

Надмірна економія на власному харчуванні зробила також і з героя роману В. Т. Нарезного «Аристион или перевоспитание» пана Тараха, який, на думку І. Я. Айзенштока, міг бути прототипом для створення образів Плюшкіна та Жиломотова, «бледного, иссохшегося, с тусклыми взорами старика» [10, с. 21]. Розкриваючи перед читачами образ цього поміщика, автор використовує прийом узагальнення, підкреслюючи типовість художнього характеру: «Если бы можно было из десяти скряг слепить одного, то вышел бы пан Тарах» чи «благодарю тебя, Господи, что не все паны – Тарахи» [10, с. 31, 40]. В. Т. Нарезний жив і творив в ті ж часи, що й Г. Ф. Квітка та М. В. Гоголь, тому і героя-скнару для власного твору міг взяти з реального життя. Н. О. Белозьорська зазначала, що у романі «Аристион или перевоспитание» перед читачем, як і в «Мертвых душах» Гоголя, хоча ще у шорсткому необробленому вигляді, постають самобутні образи або, швидше, сміливо окреслені нарисі типів тогочасних поміщиків з їх характерами і звичками [3, с. 106].

Будинки поміщиків, схильних до надмірної безглуздої економії, нагадують пустку. У Жиломотова двір «заросший высокой травой, дорожка едва протоптана, дом с высокой полуразвалившейся крышей, крыльцо развалившееся и без некоторых уже ступенек» [6, с. 226]. Усі вікна закриті ставнями, швидше їхніми шматками, які залишилися до того часу. Господар не пускає до власних кімнат навіть сонячне проміння, він, як равлик живе у мушлі, створивши власний світ, чим відгородився від зовнішнього буття. Дім Степана Плюшкіна теж де в чому схожий на будинок Жиломотова. Він нагадує «дряхлого инвалида», який «странный» та «длинный, длинный непомерно», стіни обдерті, місцями було видно штукатурну решітку, вікна забиті дошками та закриті ставнями, лише «два окна были открыты», але і на одному з них «темнел наклеенный треугольник из синей сахарной бумаги» [4, с. 358]. Це помешкання також захищене від сторонніх очей, цікавих поглядів ззовні та непроханих гостей. Зазвичай, віконниці – одна з декоративних деталей, які багато століть прикрашають фасади будинків, надаючи їм краси, і підкреслюють індивідуальність смаку власника. Вони, як правило, відображають статус господаря і повинні відповідати архітектурі всього приміщення. У даному випадку віконниці

підкреслюють моральну вбогість та цілковиту байдужість господаря як до власного зовнішнього вигляду, так і до загального екстер'єру маєтку.

Садиба Плюшкіна схожа на старий, занедбаний готичний замок з властивою йому асиметрією, переважно темними кольорами та похмурим зовнішнім виглядом, «местами он был в один этаж, местами в два». В домі Жиломотова привертає увагу така деталь, як «высокая полуразвалившаяся крыша». Панські оселі нагадують величезні могильні склепи, де власники самі себе заживо поховали. Тяжіння до готичного стилю у архітектурі будинків, яке поєднує містичну символіку та алегорії, химерність, викликає у читачів негативне візуальне сприйняття.

Фасад маєтку Петра Степановича в романі Г. Ф. Квітки-Основ'яненка відлякує погляд відвідувача, він заздалегідь «не предвещает ничего доброго» [6, с. 226]. З таким «дизайном» відмінно гармоніює ландшафтний «благоустрій» помістя. Схожий вигляд має і в'їзд до володінь гоголівського героя: напівзруйнований, колоди на дорозі нагадують фортепіанні клавіші; всюди особлива старість, дахи як решето, балкончики «покосились и почернели даже не живописно», розбиті вікна заткнуті ганчір'ям [4, с. 357].

Г. Ф. Квітка-Основ'яненко не вдається до такого реалістично-детального опису, до якого вдіється М. В. Гоголь, його описи мають завуальований саркастичний характер. Столбіков, щоб влаштуватися на посаду управляючого помістям, перш за все має намір зустрітися з господарем маєтку. Служник проводить його до «беседки», де повинен знаходитися хазяїн помістя. Прямуючи через садок, Петро Степанович «пришел к шалашу, сделанному из камыша; подле шалаша стояла полусгнившая скамейка» [6, с. 227]. Саме цей шалаш мав гучну назву «беседка» і слугував «окрасою» ландшафтного дизайну садиби Жиломотова. Автор неодноразово у своїх творах глузує з провінційних дворян, які прагнуть продемонструвати свою вихованість, великі статки, але все це не завжди відповідає дійсності.

На типологічну схожість між образами скнар вказують і майстерні художні описи їх володінь. Простір Плюшкіна неможливо охопити єдиним поглядом. У поемі Гоголя він ніби поділений на деталі і фрагменти. Перед Чичиковим, який приїхав до Плюшкіна, поступово відкривається то одна частина, то інша. Перебуваючи в маєтку Жиломотова, Столбіков практично весь час спостерігає за тим, як поміщик спілкується зі слугою Фількою, з донькою та сином, а також з сестрою. Відштовхуючись від окремих деталей, читач сам повинен домислити розмір володінь Лук'яна Кіндратовича. Автор натякає на недбалість та байдужість господаря. Він пише про те, що хазяйновита рука провінційних дворян оминула не лише власні помешкання, а й садки навколо них.

М. В. Гоголь особливу увагу приділяє саду Плюшкіна, він змальовує його досить детально: «старый, обширный, тянувшийся позади дома, заросший и заглохлый». Цей сад, на думку автора, був єдиною окрасою всього помістя, оскільки «вполне живописен в своем картинном опустении» [4, с. 358]. Основні події двадцять п'ятої глави роману Г. Ф. Квітки-Основ'яненка також розгортаються у дикому, зарослому травною садку, у якому яблуні та інші фруктові дерева були унизані плодами («обремененные плодами» [6, с. 227]). Обидва письменники звертають увагу читача насад як єдиний живий острівець середлюдської байдужості та жорстокості, який, не зважаючи на брак уваги та піклування, продовжує існувати та плодоносити. Описи маєтків провінційних дворян в зазначених творах є уособленням зачерствіння та «захарашення» людської душі, майже цілковите знищення сильної та яскравої особистості, яку цілком поглинула жадова накопичення і скупості. У читача залишається сподівання на відродження та перевтілення душ головних героїв, на їх цілковите переродження.

У Плюшкіна та Жиломотова по двоє дітей, зокрема кожен із них має доньку та сина, але вони відчувають брак тепла та любові батьків. Обидва поміщика – вдівці, саме після смерті дружин їхній світогляд змінився кардинально. І Г. Ф. Квітка, і

М. В. Гоголь наголошують на важливій ролі родини в житті кожного. Втрачаючи сім'ю, людина втрачає частину себе, її душа черстве. Досліджуючи прийоми деталізації і аналізуючи шосту главу поеми М. В. Гоголя «Мертвые души», В. І. Мацапура звертає увагу на роль і функції деталей у творі. Вона намагається з'ясувати причини переродження процвітаючого поміщика в поступово збіднілого скнара, звертає увагу на те, що, створюючи тип дивного жадібного багатія, у якого більше тисячі кріпосних душ, Гоголь підкреслює патологічну прихильність героя до старих речей і пояснює її трагедіями в його житті, поступовим черствінням душі внаслідок втрати близьких та процесу старіння [9, с. 277].

До моменту смерті дружини Плюшкін був ретельним, досвідченим поміщиком, його господарство процвітало, сусіди заїжджали послухати мудрої поради щодо дбайливого хазайнування. Для навчання дітей наймали двох учителів-французів, які проживали в панському будинку. Однак, «когда добрая хозяйка умерла, часть ключей, а с ними мелких забот, перешла к вдовцу» [4, с. 364]. Після такої фатальної події, Плюшкін став підозріливішим та скупішим. Неабияк на подальшу долю поміщика вплинули таємнича втеча його старшої доньки Олександри Степанівни зі штабс-ротмістром, а також те, що власний син добровільно пішов на військову службу. Смерть молодшої доньки Степана Плюшкіна остаточно змінила характер та світогляд поміщика. Автор підкреслює, що після таких подій душа героя стала жорстокішою, «волчий голод скупости» оволодів ним. З усіх персонажів поеми «Мертвые души» лише цей герой має детально описану передісторію, він зображений динамічно, на відміну від інших статичних персонажів.

Серед галереї дійових осіб роману В. Т. Нарєжного «Аристион или перевоспитание» пан Тарах також займає особливе місце. Він єдиний поміщик, який характеризується автором з позиції не лише теперішніх подій, а й згадується його минуле життя. Оповідач помічає, що пан Тарах колись був добрим господарем, але «достоинство это простер до того, что сделался гнусным скрягою» [10, с. 33]. Багатогранності цьому образу додають контрастні характеристики з уст інших персонажів. Перед читачем постає то «примерный муж в скромности и хозяйстве», то «скарעד», «несчастный человек» і в той же час «гнусный скряга», у якого «годовая корка храниться под замком». Автор намагався бути неупередженим, прагнучи зрозуміти психологію такої особистості, а разом із цим зобразити її об'єктивно.

М. В. Гоголь змальовує образ Плюшкіна як унікальне та виняткове явище російського життя. У той же час цей персонаж є втіленням бездуховності, дріб'язковості інтересів, відсутності глибоких почуттів і високих думок. Самого автора вражає таке різке контрастне падіння людської душі, але схоже, що подібне явище було типовим для сучасної йому дійсності: «И до такой ничтожности, мелочности, гадости мог снизойти человек! Мог так измениться! Все похоже на правду, все может статься с человеком!» [4, с. 373]. Підтвердженням цього припущення є майстерно змальований герой-скнара у романі В. Т. Нарєжного «Аристион или перевоспитание». Попередник М. В. Гоголя, описуючи матеріальний світ речей, які оточують його героя, намагався передати і особливості характеру, створеного образу. Пан Тарах вперше постає перед читачами як блідий, худий поміщик на схилі літ, але під час приїзду лікаря, який в черговий раз нагадав господарю про те, що йому необхідно заплатити за візит, поміщик «вскричал голосом здорового рассерженного дворянина» [10, с. 24]. Автор підкреслює, що скнара-Тарах лише одягає маску знедоленої людини. Насправді – це жорстока, меркантильна та жадібна людина, яка здатна на будь-що заради збагачення.

Лук'ян Кіндратович Жиломотов, на відміну від типологічного схожих образів у творчості інших письменників – статичний персонаж. Про його долю до моменту зустрічі з Петром Столбіковим Г. Ф. Квітка розповідає лише кількома реченнями устами сусіда. Читачі дізнаються про смерть дружини поміщика та тяжке становище його дітей, які залишилися обділені увагою та матеріальним піклуванням з боку батька. Син Мітя, так само як і син гоголівського героя, самовільно влаштувався на

військову службу, чим дуже розгнівив «батюшку». Донька, «девушка лет 17-ти, довольно милостивая, но худая и бледная» живе в родинному маєтку, одягнена в плаття, пошите з віконних гардин, разом із «дворовыми людьми» страждає від нужди та голоду [6, с. 229]. Жиломотов, як і Плюшкін, втратив людську подобу, перетворився на бездушного скнара, для якого немає нічого святого. Він виганяє рідну сестру Марфу Кіндратівну з дітьми, яких не бачив сім років, лише через те, що вони своїм візитом нанесуть значні збитки господарству, оскільки можуть зірвати яблуко з дерева чи замовлять обід. Поміщик навіть чаю не дозволяє гостям випити з дороги. Алегоричні образи, створені письменником, спроектовані на сучасність. Використовуючи сатиру, автор вказує на обмеженість, нещастя більшості представників провінційного дворянства, різко засуджує їхнє бездуховне життя, сповнене прагненням до наживи.

Спираючись на висловлені думки авторитетних дослідників, можна зробити висновок, що реальні прототипи Плюшкіна та Жиломотова дійсно могли існувати, художні образи, які створили Г. Ф. Квітка та М. В. Гоголь, є уособленням загальних негативних вад суспільства першої половини XIX століття. Характеризуючи узагальнений портрет героїв-скнар у творах письменників першої половини XIX століття доходимо висновку, що всім властива худорлявість, бліде обличчя та тьмянний погляд. Герой-скнара в романі Г. Ф. Квітки «Жизнь и происхождения Столбикова» та герой-скнара в поемі М. В. Гоголя «Мертвые души» типологічно дуже схожі, але в той же час кожен з цих героїв має чимало самотнього. Близькість сюжетних деталей та особливостей портретних характеристик вказаних персонажів не можуть слугувати доказом творчого впливу одного письменника на іншого. Швидше за все, схожі життєві ситуації, обставини, за яких формувалися їхні характери, та історичні події стали поштовхом до створення подібних персонажів. Таким чином, саме вони і могли послугувати причиною подібностей між героями. Детальна типологічна характеристика таких персонажів, як Жиломотова з роману Г. Ф. Квітки-Основ'яненка і Плюшкіна з поеми М. В. Гоголя «Мертвые души» свідчать про те, що кожен з митців незалежно один від одного, по-своєму змалював образ фанатичного скнара, який міг мати прототипів у реальному житті.

SUMMARY

IMAGES OF A MISER IN THE NOVEL BY G. F. KVITKA-OSNOVYANENKO «STOLBIKOV'S LIFE AND ADVENTURES. MANUSCRIPT OF THE XVIIIth CENT.» AND IN THE NIKOLAI GOGOL'S POEM «DEAD SOULS»: THE TYPOLOGICAL ANALYSIS

I. A. Masliy,

*Poltava National Pedagogical University мфыв фаеук V.G. Korolenko,
2, Ostrogradskogo St., Poltava, Ukraine,
E-mail: masliy_i@mail.ru*

The article deals with the typological analysis of the images of a miser in the G. F. Kvitka-Osnovyanenko's novel «Stolbikov's life and adventures. Manuscript of the XVIIIth cent.» and in the N. V. Gogol's poem «Dead Souls». We investigate differences and similarities in the characteristic portraits of the heroes, the artistic means in the ways of expressing author's attitude to the depicted characters.

Keywords: *author, hero, image, novel, plot.*

РЕЗЮМЕ

ОБРАЗ СКРЯГИ В РОМАНЕ Г. Ф. КВИТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКО «ЖИЗНЬ И ПОХОЖДЕНИЯ ПЕТРА СТОЛБИКОВА. РУКОПИСЬ XVIII ВЕКА» И В ПОЭМЕ Н. В. ГОГОЛЯ «МЕРТВЫЕ ДУШИ»: ТИПОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

И. А. Маслий,

*Полтавский национальный педагогический университет им. В. Г. Короленко,
ул. Остроградского, 2, г. Полтава, Украина,
E-mail: masliy_i@mail.ru*

В статье типологически анализируются образы скряг в романе Г. Ф. Квитки-Основьяненко «Жизнь и похождения Петра Столбикова. Рукопись XVIII века» и в поэме Н. В. Гоголя «Мертвые души». Исследуются общие и отличительные черты в портретных характеристиках героев, определяются методы выражения авторского отношения к изображаемому.

Ключевые слова: автор, герой, поэма, образ, роман, сюжет.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айзеншток И. Я. К вопросу о литературных влияниях (Г. Ф. Квитка и Н. В. Гоголь) / И. Я. Айзеншток // Известия отделения русского языка и словесности Рос. АН. – Т. XXIV, кн. 1–2. – Петроград, 1923. – С. 23–42.
2. Баженов Н. И. Г. Ф. Квитка как вдохновитель Гоголя. К вопросу о литературном заимствовании / Н. И. Баженов. – Харьков: тип. т/д А. М. Суханов и А. М. Иванов, 1916. – 25 с.
3. Белозерская Н. А. Василий Трофимович Нарезный. Историко-литературный очерк : в 2-х ч. / Н. А. Белозерская. – СПб. : Изд. Л. Ф. Пантелеева, 1896. – Ч. II. – 295 с.
4. Гоголь Н. В. Мертвые души / Н. В. Гоголь // Гоголь Н. В. Сочинения: в 2 т. – М. : Гос. изд-во худ. лит., 1962. – Т. 2. – С. 257–624.
5. Зубков С. Д. Русская проза Г. Ф. Квитки и Е. П. Гребенки в контексте русско-украинских литературных связей / С. Д. Зубков. – К. : Наук. думка, 1979. – 272 с.
6. Квитка-Основ'яненко Г. Ф. Жизнь и похождения Петра Степанова сына Столбикова // Квитка-Основ'яненко Г. Ф. Збір. творів : у 7 т. – К. : Наук. думка, 1980. – Т. 5. – С. 7–387.
7. Квитка-Основ'яненко Г. Ф. Листи / Г. Ф. Квитка-Основ'яненко // Квитка-Основ'яненко Г. Ф. Збір. творів : у 7 т. – К. : Наук. думка, 1981. – Т. 7. – С. 163–357.
8. Крутікова Н. С. Гоголь та українська література (30–80 рр. XIX ст.) / Н. С. Крутікова. – К. : Держ. вид-во худ. літ., 1957. – 552 с.
9. Мацапура В. И. Н. В. Гоголь: художественный мир сквозь призму поэтики / В. И. Мацапура. – Полтава : Полтавський літератор, 2009. – 304 с.
10. Нарезный В. Т. Аристион или перевоспитание. Справедливая повесть / В. Т. Нарезный. – СПб. : типография В. Плавильщикова, 1822. – 190 с.
11. Северная пчела. – 1839. – № 75 (7 апреля). – С. 4.
12. Чалий Д. В. Г. Ф. Квитка-Основ'яненко / Д. В. Чалий. – К.: Держ. вид-во худ. літ., 1962. – 208 с.

Надійшла до редакції 12 грудня 2013 р.